

SEMINAR

Checks and Balances in Corporate Governance on Curaçao

Georganiseerd door:

- het College financieel toezicht (Cft)
- Stichting Bureau Toezicht en Normering Overheidsentiteiten (SBTNO)
 - Dutch Caribbean Accountants Association (DCAA)

“Terugblik op de toekomst: de verdere ontwikkeling van corporate governance in Curaçao”

Donderdag 21 februari 2013 – Kurá Hulanda, Curaçao

Mr. K. Frielink

16.15 – 16.45 uur

Op *Karel's Legal Blog* (<http://www.curacao-law.com>) wordt uitvoerig verhaald over het recht van de Nederlandse Cariben. Voor vragen en opmerkingen: Karel.Frielink@SpigtDC.com.

1. Inleiding

De titel van mijn bijdrage vraagt enige toelichting. Iedereen snapt dat een terugblik op wat nog moet komen, namelijk de toekomst, niet mogelijk is. Ik doe dus alsof ik terugblik op de jaren die nog moeten komen, waarbij ik enkele lijnen schets waarlangs het leerstuk good corporate governance zich naar mijn mening

zou behoren te ontwikkelen. Maar ik begin met een echte terugblik, want good governance kwesties spelen al vele eeuwen.

2. De toekomst is ook niet meer wat ze was!

Het plaatsen van het begrip corporate governance op een historische tijdlijn vergt dat we het begrip omschrijven, omdat een redelijke vergelijking anders niet is te maken. Er zijn meerdere omschrijvingen¹ van het begrip corporate governance. Eén éénduidige en algemeen aanvaarde omschrijving bestaat er niet. Daarom een kleine greep uit de meest voorkomende (elkaar deels overlappende) omschrijvingen:

1. Aanduiding van de manier waarop een bedrijf haar organisatie aanstuurt. Van moderne (veelal beursgenoteerde) bedrijven wordt verwacht dat zij een duidelijke 'corporate governance code' geïmplementeerd hebben. Deze code dient rekening te houden met de belangen van de samenleving, werknemers en andere belanghebbenden.
2. Synoniem voor goed ondernemingsbestuur (good governance dus): het beheer van, en toezicht en controle op een onderneming, waarbij bestuurders verantwoording moeten afleggen aan de aandeelhouders en aan commissarissen als die er zijn. Binnen de bedrijfskunde gebruikt men de term voor het aanduiden van hoe een onderneming goed, efficiënt en verantwoord geleid moet worden en voor het afleggen van verantwoording over het gevoerde beleid jegens belanghebbenden.
3. Deugdelijk bestuur, behoorlijk bestuur, deugdelijk ondernemingsbestuur.
4. En vanuit de economische invalshoek: bestuur van een bedrijf. Regels die men in acht moet nemen om binnen de organisatie een goede verstandhouding te realiseren tussen aandeelhouders, management en raad van bestuur. De inhoud daarvan wordt sterk geografisch (en dus ook cultureel) bepaald.

¹ <http://www.encyclo.nl/begrip/corporate%20governance>

Ziehier een viertal omschrijvingen die, naar mijn mening, aardig aangeven waarom het gaat. Om enkele lijnen vanuit de geschiedenis naar het heden te kunnen trekken omschrijf ik het voorwerp van corporate governance als volgt: *‘een organisatie die wordt gekenmerkt door deugdelijk (behoorlijk) bestuur en toezicht, en die is gevrijwaard van oneigenlijke invloeden’*. Uiteindelijk gaat het om het systeem waarmee ondernemingen worden bestuurd en gecontroleerd.² In dat verband wordt ook wel over “*checks & balances*” gesproken.

In de klassieke Oudheid³ had de filosoof Plato het ten aanzien van ‘deugdelijk bestuur’ over vier kardinale deugden, te weten: *prudentia* (voorzichtigheid), *justitia* (rechtvaardigheid), *fortitudo* (moed, sterkte) en *temperantia* (gematigdheid, zelfbeheersing). Hoewel aanvankelijk geënt op het openbaar bestuur zijn deze deugden evenzeer relevant voor alle economische sectoren, waaronder ook de private sector.

Onder goed bestuur werd destijds meer verstaan dan alleen maar het “doen van goede dingen”. Het ging om “dingen doen” in een deugdelijk institutioneel verband, met werkzame checks and balances, zoals we dat heden ten dage zouden noemen.

Onze - hedendaagse - praktijk leert dat die zogenoemde kardinale deugden onder druk staan in een maatschappij die gekenmerkt wordt door een wedloop naar winst en persoonlijk succes. Het is echter ook goed om weten dat die deugden tijdens de Grieks-Romeinse Oudheid slechts “voorbehouden” waren aan een kleine elitaire klasse: de bovenlaag van een strikt autoritaire samenleving. Zelfs in het Rome van de eerste eeuw v.C., waar de bekende zinsnede *Senatus Populusque Romanus* (SPQR) – *de Senaat van het Romeinse volk* – fungeerde als officiële naam van het Romeinse Rijk, en als inscriptie was

² Het zou natuurlijk ook over een land kunnen gaan. In het openbaar bestuur spelen vergelijkbare kwesties.

³ Lezing van Dr. Klaas Abma – 18 april 2012 – *Is er in Friesland sprake van goed lokaal bestuur?*, p. 3.
http://friesegemeenten.nl/fileadmin/friesegemeenten/Is_er_in_Friesland_sprake_van_goed_lokaal_bestuur.pdf

terug te vinden op openbare gebouwen en triomfbogen, kunnen we niet voorbij gaan aan het gegeven dat het bestuur juist niet in handen van de Senaat én het volk lag: de Senaat bestond uit de ‘aanzienlijken’, de aristocraten (de sociaal-economische elite), had de meeste macht en moest de besluiten van de volksvertegenwoordiging goedkeuren.

Verder naar het Oosten, in het onherbergzame China, hanteerde de filosoof en grootdenker Confucius – die leefde van 551 tot 479 v.C. – de volgende morele stelregel: “*Wat je zelf niet wilt, leg dat niet aan anderen op*”.⁴ Winst en persoonlijk succes⁵ ten koste van anderen, zoals ook de crisis in 2008 pijnlijk heeft blootgelegd, valt dus duidelijk buiten deze stelregel. Confucius formuleerde ook een aantal redeneringen nog vóór de opkomst van de moderne Griekse logica, geheel kloppend volgens die laatste leer. Ik licht er de volgende redenering uit:

Als je weet waar je moet stoppen, dan heb je stabiliteit.

Als je stabiliteit hebt dan ben je kalm.

Als je kalm bent dan ben je op je gemak.

Als je op je gemak bent dan kan je bedachtzaam zijn.

Als je bedachtzaam bent dan kan je je doelen verwezenlijken.

Volgens Confucius waren respect, goedheid en het liefhebben van de mensheid de weg naar de ideale samenleving. Dit doet de vraag rijzen of het voorkómen van een nieuwe crisis gezocht moet worden in de mens, in plaats van in de techniek van governance en risicomanagement? Kortom, gaat governance vooral over mensen en minder over structuren en systemen? Of is de omgekeerde redenering waar? Of kunnen beide niet zonder elkaar? Feit is dat eerdergenoemde logische redenering structuur vereist, want kun je zonder structuur zomaar weten waar je moet stoppen?

⁴ Van hem is ook de uitspraak: “*In een goed geregeerd land is armoede iets om je over te schamen. In een slecht geregeerd land is rijkdom iets om je voor te schamen.*”

⁵ Met winst en persoonlijk succes is op zich overigens niets mis.

Een stuk verder op de historische tijdlijn kunnen we aangeven dat corporate governance een rol speelde bij de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). De VOC was de eerste onderneming die het kapitaal had verdeeld in aandelen en hiermee een scheiding tussen bestuur en eigendom bewerkstelligde.

Al vóór enkele van de grote hedendaagse schandalen, bestonden er in onder andere het Verenigd Koninkrijk⁶ (1992) en Nederland⁷ (1997) rapporten met aanbevelingen over goede corporate governance. Ik stel mij dan de vraag waarom dat woordje 'good' voor corporate governance moet staan. Is dat omdat het ons een 'goed gevoel' geeft? Ik dacht het niet. Herinnert u zich nog die CEO van General Electric: Jack Welch⁸? Begin jaren '80 nog de bepleiter van het alomgeprezen begrip '*maximizing shareholder value*', om het jaren later (2009) af te doen als "*the dumbest idea in the world*" en aan te merken als "*short-term profit obsession*".

In hoeverre laat de geschiedenis ons los? Onder de titel "*Socrates in de boardroom*" is een aanval op de "*doorgeschoten technocratie, modellen en systemen*" geopend en wordt het belang van toonaangevende klassieke filosofen uit de Oudheid benadrukt.⁹ Denkbeelden van Socrates, Plato en Aristoteles zouden verplichte kost moeten zijn op businessuniversiteiten en voor leiders in de boardroom, zo poneerde dr. Maarten Hage. "*De financiële sector is doorgeschoten in technocratie. Er wordt gedacht dat alles te vatten is in technieken, modellen en systemen. Veel belangrijker is de menselijke factor in corporate governance.*" Is het werkelijk tijd voor een renaissance? Moeten leden van Raden van Commissarissen zich primair blijven richten op bijscholing in de

⁶ The Cadbury Report uit 1992. *Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and the Code of Best Practice*, 1992, London: Gee, at par. 2.5.

⁷ Rapport 1997 Commissie Peters, *Aanbevelingen inzake corporate governance in Nederland. Aanbevelingen voor goed bestuur, adequaat toezicht en het afleggen van verantwoording*, 25 juni 1997

⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Jack_Welch

⁹ Artikel in De Telegraaf van 23 juni 2012. Maarten Hage: "*Mijn advies: schrap die zoveelste lezing van de accountant om iedereen bij te spijkeren over de IFRS regels. Lees Socrates en praat daar over. Het braaf afvinken van alle artikeltjes in de corporate governance code, heeft geen zin. Dan leef je alleen naar de letter van de wet. Interessanter is het na te denken en te discussiëren over de geest van diezelfde wet*".

Zie: http://www.vangorcum.nl/Bestanden/Artikel_Telegraaf_Maarten_Hage_20120623.pdf

regels en systemen van corporate governance? Of is er meer nodig dan alleen te leven naar de letter van de wet, en is het wellicht interessanter om na te denken en te discussiëren over de geest van diezelfde wet?

Dat corporate governance leeft is wel duidelijk. In al haar complexiteit weerspiegelt ook dit onderwerp de tijdgeest. Goed ondernemingsbestuur staat niet op zichzelf. In iedere samenleving is de wisselwerking en dynamiek tussen de economische actoren onvermijdelijk. Hoe die wisselwerking en dynamiek er komt uit te zien hangt af van haar invulling.

Wat het huidige tijdperk onderscheidt van de Oudheid tot en met het einde van de 19de eeuw is dat het leven er destijds wezenlijk anders uitzag. Dat neemt niet weg dat luciede geesten in hun tijd al heel goed wisten te vertolken hoe een en ander kon worden ingericht. Het was een tijdperk dat bol stond van barbaarse gebeurtenissen. Een tijdperk zonder rechten voor de vrouw, een tijdperk van onderwerping aan een selecte elitaire groep die de verdeel- en heerstactiek succesvol wist toe te passen. Gelukkig kunnen we stellen dat er op dat vlak de afgelopen eeuw al heel wat vooruitgang is geboekt, maar nog lang niet voldoende en nog lang niet overal. We zijn nog ver verwijderd van de perfectie en er is nog een lange weg te gaan.

Tot zover andere tijden, nu terug naar de onze.¹⁰

3. De verdere ontwikkeling in Curaçao

Ik zal het over overheidsvennootschappen hebben (NVs), maar mijn betoog is evenzeer voor overheidsstichtingen relevant.

¹⁰ Waarbij ik refereer aan de afsluitende zin van het Nederlandse televisieprogramma *Andere Tijden*, het geschiedenisprogramma van de publieke omroep. Zie: <http://www.geschiedenis24.nl/andere-tijden.html>

De bestuurder van een overheidsvennootschap heeft het vaak niet makkelijk. Hij zit klem tussen enerzijds

- (i) een doorgaans actieve overheid als aandeelhouder en door diezelfde overheid benoemde (vaak minstens even actieve) commissarissen, en anderzijds
- (ii) het veelkoppige “*belang van de vennootschap*” dat hij geacht wordt te dienen en dat bestaat uit een meerkleurig pallet van deelbelangen (continuïteit van de onderneming, belangen van werknemers, crediteuren enz.).

De overheid moet wat mij betreft een duidelijke keuze maken: óf activiteiten worden uitgeoefend in de vorm van een overheidsdienst en onder directe verantwoordelijkheid van een minister (en dan is iedereen ambtenaar) óf activiteiten worden uitgeoefend in de vorm van een vennootschap (NV of BV), maar dan moeten die ook zoveel mogelijk buiten de politieke invloedssfeer worden gehouden. De huidige situatie heeft een hybride karakter: er is wel gekozen voor de vennootschapsvorm, maar met zoveel mogelijk behoud van politieke invloed. Die situatie is ongezond en leidt tot soms aanzienlijke spanning.

Als naar de rol van commissarissen wordt gekeken, dan kan men zich niet aan de indruk onttrekken dat sommige (voormalige) commissarissen de hen wettelijk en statutair toebedeelde toezichttaak wel heel erg hebben opgerek. Niet zelden lijken zij op de stoel van de bestuurder te zitten, of beschouwen zij een bestuurder als iemand die geacht wordt blindelings instructies van de Raad of zelfs van individuele commissarissen op te volgen. Sommige commissarissen zijn bij wijze van spreken langer aanwezig op het kantoor van de vennootschap dan de bestuurder zelf, of lopen talloze keren per dag bij een bestuurder binnen om zaken te bespreken. Dat soort situaties zijn niet gezond. Het tast ook het autonome functioneren van het bestuur aan.

Daarbij komt dan nog eens dat er commissarissen zijn die de politieke partij die hen als kandidaat naar voren heeft geschoven over hun werkzaamheden inlichten. Dat past niet bij good corporate governance en is in strijd met de geheimhoudingsplicht die zij hebben als het om vertrouwelijke informatie gaat. Er was zelfs een politicus die openlijk verklaarde dat hij 'zijn' commissarissen specifieke instructies gaf over wat zij moesten doen of nalaten. Aan dat soort praktijken dient een einde te komen.

In de wet (art. 2:19 lid 7 BW) is vastgelegd dat niet is uitgesloten dat een commissaris in het bijzonder opkomt voor de belangen van degene die hem heeft benoemd of voorgedragen en deze belangen relatief zwaar laat wegen. Daar past mijns inziens een belangrijke kanttekening bij. Hoewel de politieke kleur dus niet zelden een rol speelt bij de (voordracht tot) benoeming, wordt de betrokken commissaris niet door een politieke partij maar door (een orgaan van) de overheid als aandeelhouder benoemd. Als hij de belangen van degene die hem heeft benoemd zwaar laat wegen, mogen dat niet de partijpolitieke belangen zijn van de partij waartoe de betrokken minister behoort, maar eerder zoiets als het 'algemeen belang'. Het lijkt er soms op dat sommige politici dit aspect van de bepaling niet ten volle onderkennen en er vanuit lijken te gaan dat de door hen voorgedragen commissaris nu juist het politieke partijbelang zwaar mag laten wegen. Voor die opvatting bestaat in ieder geval geen wettelijke basis.

De Curaçaose *Landsverordening corporate governance* en de *Code corporate governance* kunnen niet verhinderen dat er politieke benoemingen plaatsvinden. Ik verwacht ook niet dat de overheid het hybride model op korte termijn zal veranderen. Uitgaande van dat gegeven moet niet alleen worden gekeken of een kandidaat past binnen het functieprofiel (en of het bestuur dan wel de Raad van Commissarissen op een juiste wijze is samengesteld), maar zal in toenemende mate moeten worden gekeken naar actuele of potentiële belangenverstremming en hoe daarmee zal worden omgegaan. Het kernbegrip is hier transparantie. Degene die wordt gevraagd voor een bestuurs- of toezichtsfunctie bij een

overheidsvennootschap, dient naar mijn mening een volledig overzicht te verschaffen van zijn zakelijke belangen en andere functies. Zowel door degene die tot benoeming bevoegd is als door SBTNO moet worden beoordeeld of zich voorzienbaar belangenconflicten kunnen voordoen.

Zo zal het in zijn algemeenheid onwenselijk zijn als een bestuurder of eigenaar van een bedrijf dat direct concurreert met een overheidsvennootschap, bij laatstgenoemde tot commissaris wordt benoemd. Dat er ook een regeling inzake tegenstrijdig belang bestaat (art. 2.12 Code) is wat mij betreft niet voldoende. In de Code zou het begrip 'onafhankelijkheid' moeten worden aangescherpt.

Recent is enige discussie ontstaan over het verzoek van het Land (de regering) om commissarissen collectief te vragen op te stappen en het voornemen hen desnoods collectief te ontslaan. In meerdere lezingen en publicaties in de afgelopen vijf jaren heb ik mij tegen de politieke benoemings- en ontslagcarrousel (*e kabayito di nombramentu polítiko i di retiro*) verzet. Hoewel een dergelijke gedragslijn van de overheid aanvankelijk door het Gerecht werd geaccepteerd, is er de laatste jaren een duidelijke kentering in de rechtspraak waar te nemen. Uitgangspunt van de corporate governance regels is dat aan een ontslagbesluit een deugdelijke motivering ten grondslag moet liggen. De vraag waarover SBTNO zich moet uitlaten is of op grond van de aangevoerde argumenten in redelijkheid tot een ontslag kan worden gekomen. SBTNO moet voorts bekijken of er zwaarwegende bezwaren tegen het ontslag bestaan. Het gaat daarbij om een individuele toetsing. Dat zal dus per commissaris moeten worden bekeken.

Een algemene motivering langs de lijn dat de overheid graag haar beleid wil uitvoeren en denkt dat minder goed te kunnen doen met commissarissen die zij niet zelf heeft benoemd is onvoldoende. Dat is misschien geen prettige boodschap, maar wel een die direct samenhangt met mijn opvatting dat de regels van corporate governance serieus moeten worden genomen. Daaraan

voeg ik dan nog toe dat wat de overheid ‘beleid’ noemt in de regel betrekking zal hebben op haar publieke taken: die taken moet de overheid uitoefenen via publiekrechtelijke wet- en regelgeving en juist niet als aandeelhouder van een overheidsvennootschap.¹¹ Van die algemene motivering die ik noemde blijft dus niet veel over.

Een lastig punt is dat de *Landsverordening corporate governance* geen sanctieregime bevat. Als de overheid als aandeelhouder bijvoorbeeld wil afwijken van een negatief advies van SBTNO inzake de benoeming of het ontslag van een bestuurder of commissaris, dan kan worden volstaan met een gemotiveerde schriftelijke reactie, waarna de overheid het voorgenomen besluit gewoon kan nemen (art. 9 lid 5 en 10 lid 3 Lv corporate governance).

Die reactie moet door de overheid overigens ‘terstond’ worden gegeven, maar enige juridische betekenis heeft dat verder niet. Een niet-toereikende reactie van de overheid kan en zou in de regel aanleiding moeten zijn voor een nadere gedachtenwisseling tussen de betrokkenen. Als de overheid op niet deugdelijke gronden adviezen negeert of anderszins regels en beginselen van corporate governance overtreedt, dient daarover ook in het publieke domein te worden gesproken, in het bijzonder in de Staten. Wat betreft normoverschrijding door de overheid zou een *zero-tolerance* beleid moeten worden gehanteerd.

Voorts dient naar mijn mening de *autonomie* van het bestuur van een overheidsvennootschap weer centraal komen te staan. Het bestuur bestuurt. De aandeelhouder niet. De Raad van Commissarissen evenmin. Aandeelhouder en Raad van Commissarissen dienen zich te onthouden van het geven van specifieke instructies aan het bestuur. En dan heb ik het, ter illustratie, over bijvoorbeeld instructies die zien op de aan- of verkoop van een bepaald gebouw, het aanstellen of ontslaan van personeel, het inhuren van adviseurs en het openbreken van bestaande contracten. Het verdient aanbeveling de Code

¹¹ K. Frielink, *Aansprakelijkheid van de overheid als aandeelhouder*, TAR-Justicia 2 (2010), p. 109-117.

corporate governance op dit punt aan te scherpen. Ik weet dat Boek 2 BW het opnemen van een ruimhartige instructiebevoegdheid in de statuten toestaat, maar de regels en beginselen van corporate governance verzetten zich hiertegen en daarover moet geen misverstand bestaan.¹²

De aandeelhouder heeft enerzijds (i) een toezichhoudende taak in het kader van het door het bestuur afleggen van verantwoording in de vergadering van aandeelhouders (dus achteraf), en heeft anderzijds (ii) de bevoegdheid om de hoofdlijnen van het te voeren beleid vast te stellen (dat ziet op de toekomst). Daar moet het normaal gesproken bij blijven. Binnen die kaders is het bestuur vrij om te handelen.

De Raad van Commissarissen (i) houdt ook toezicht, zij het meer frequent en meer in detail dan de aandeelhouder, (ii) heeft het recht het bestuur te adviseren, en (iii) haar goedkeuring kan vereist zijn voor het nemen van bepaalde besluiten. De lijst van onderwerpen die aan goedkeuring van de Raad zijn onderworpen dient zo beperkt mogelijk te zijn, terwijl het om wezenlijke zaken moet gaan. In de regel zou het niet zo moeten zijn dat het aannemen of ontslaan van een werknemer, of het voeren van procedures, per definitie aan goedkeuring van de Raad van Commissarissen wordt onderworpen.

De lijst met onderwerpen die op dit moment in alle statuten is opgenomen, en waarvoor dus goedkeuring is vereist, is te uitgebreid. Uitgangspunt dient te zijn dat het bestuur de in de statuten geformuleerde doelstellingen moet kunnen nastreven zonder voor van alles en nog wat eerst goedkeuring te behoeven (anders wellicht in meer algemene zin door de jaarlijks goed te keuren begroting), en de buitengrens lijkt mij in ieder geval te zijn, dat de lijst van

¹² De OECD heeft in 2005 de ‘*Guidelines on Corporate Governance of State owned Enterprises*’ uitgevaardigd. Daarin is onder meer vastgelegd dat de overheid (als aandeelhouder) niet betrokken mag zijn bij het dagelijks beheer (de ‘*day-to-day business*’) en dat de overheid de onderneming volledige operationele autonomie moet gunnen. De Curaçaose regeling moet voldoen aan internationale normen, dus in ieder geval aan deze *Guidelines* (vgl. art. 3 lid 1 van de Landsverordening corporate governance).

handelingen die goedkeuring behoeven niet tot een uitholling van de bestuurstaak mag leiden.

Het uitgangspunt dient wat mij betreft dus te zijn dat de overheid als aandeelhouder en de Raad van Commissarissen in beginsel niet bij het dagelijks beheer (de '*day-to-day business*') dienen te zijn betrokken.

Als het aan mij ligt wordt er een fundamentele discussie gevoerd over de verhouding van de diverse organen van een overheidsvennootschap en wordt de uitkomst daarvan ook in de Landsverordening en Code corporate governance opgenomen. Eerder al opperde ik het idee om de in Boek 2 BW geregelde onafhankelijke Raad van Commissarissen, en dus ook het jaarrekeningregime van de grote NV, voor alle overheidsvennootschappen verplicht te stellen. Wat mij betreft gaat de discussie ook daarover. Tenslotte denk ik dat het goed is stil te staan bij de vraag of de kring van degenen die een verzoek inzake een enquêteprocedure kunnen indienen niet zou moeten worden verruimd. Wat is er bijvoorbeeld op tegen om ook SBTNO die bevoegdheid te geven? Etienne Ys heeft zich recent in gelijke bewoordingen uitgelaten en aangegeven dat die bevoegdheid nu reeds in de statuten van overheidsvennootschappen kan worden opgenomen (art. 2:272 lid 2 sub c BW).

Wat mij betreft zou SBTNO dus mogen uitgroeien tot dé corporate governance waakhond bij uitstek. De twee belangrijkste onderdelen van de naam zijn ook niet voor niets "toezicht" en "normering".

Het verdient opmerking dat in de Memorie van Toelichting (2008, 23, nr. 3) uitdrukkelijk is overwogen dat SBTNO géén controlerende of toezichthoudende taken heeft waar het de overheid betreft. De politiek geeft dus zelf aan niet door SBTNO gecontroleerd te willen worden. Dat is op zichzelf genomen al een zorgelijk standpunt. Aangezien SBTNO ook ongevraagd met adviezen mag komen, staat er niets aan in de weg dat deze organisatie het doen en laten van

de overheid nu juist wel kritisch volgt en de overheid door middel van een ook openbaar te maken advies wijst op haar tekortkomingen.

De paar gedachten die ik vandaag heb uitgesproken zijn bedoeld als een bijdrage aan de discussie. Die discussie moet naar mijn mening uitmonden in een aanpassing (lees: aanscherping) van de Landsverordening¹³ en Code Corporate Governance en eventueel ook van Boek 2 BW. De Landsverordening is in zijn huidige vorm wat mij betreft nog te vrijblijvend en geeft 'de' politiek meer speelruimte dan gezond is.

Ik sluit af met een citaat van Confucius: *“Het is niet moeilijk het goede te herkennen, maar wel het in daden om te zetten.”*

Ik dank u voor uw aandacht!

¹³ Denk in dat verband bijvoorbeeld ook aan de vraag of voor de benoeming en het ontslag van bestuurders van dochtervennootschappen van overheidsvennootschappen niet ook advies van SBTNO verplicht zou moeten worden gesteld. De moedervennootschap moet overigens wel de Code naleven wat betreft bijvoorbeeld de profielschets, onafhankelijkheid e.d.

Enkele meer recente publicaties van mijn hand over corporate governance:

- K. Frielink, *Good corporate governance in Sint Maarten: wordt het een lange of korte weg van papier naar praktijk?*, in: K. Frielink en M. Murray, *Twee Curaçaose Meesters*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2011, p. 39-57 (lezing 2 oktober 2009).
- K. Frielink, *Good corporate governance in Curaçao: publieke controle en rechterlijke toetsing als noodzakelijke voorwaarden voor succes*, in: K. Frielink en M. Murray, *Twee Curaçaose Meesters*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2011, p. 71-77 (lezing 13 april 2010).
- K. Frielink, *Aansprakelijkheid van de overheid als aandeelhouder*, TAR-Justicia 2 (2010), p. 109-117.
- K. Frielink, noot bij het vonnis van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba 10 augustus 2010, *JOR* 2010, 296 (Asjes/Tromp c.s., StIP & Selikor).
- K. Frielink, noot bij Gerecht in Eerste Aanleg van Curaçao 23 januari 2012, *JOR* 2012, 105 (Selikor vs Asjes).
- K. Frielink, *Stop politieke benoemings- en ontslagcarrousel*, Antilliaans Dagblad 14 september 2010, p. 14-15.
- K. Frielink, *Visie Land op overheids-nv's verkeerd*, Antilliaans Dagblad 15 april 2011, p. 16.
- K. Frielink, *Overheidsentiteiten, statuten en Corporate Governance in Curaçao*, PAO-cursus 29 februari 2012 (te vinden op Karel's Legal Blog¹⁴).

* * * * *

¹⁴ <http://www.curacao-law.com/presentaties-karel-dutch/>